Хмялеўская Н. У., *настаўніца пачатковых класаў,*
Церах А. М., *настаўніца пачатковых класаў.*
Махнавіцкая сярэдняя школа Мазырскага раёна Гомельскай вобласці

100 крокаў да поспеху

Заданні для падрыхтоўкі да алімпіяды па беларускай мове і літаратурным чытанні

Працяг. Пачатак гл. № 2 за 2022 г.

51. Прадоўжыце рад слоў на прапанаванае правіла (па тры).

1) Аб'ява, сям'я, ...
2) Мільён, паштальён, ...
3) Багацце, насенне, ...
4) Дуб, сцежка, ...
5) Алена, Нарач, ...
6) Сцяна, лядок, ...
7) Герой, калектыў, ...
8) Каўнер, будоўля, ...
9) У школе, на палянцы, ...

52. Утварыце прыметнікі, якія абазначаюць матэрыял, з якога зроблены прадмет.

Палатно — ... , фарфор — ... , гліна — ... , шоўк — ... , цэгла — ... , дрэва — ... , салома — ... .

53. Падбярыце да прыметніка адзін з двух назоўнікаў.

Пясочны: гадзіннік, край.
Тэлевізарны: завод, фільм.
Чытальная: канферэнцыя, зала.
Лясны: край, бераг.
Зямельны: участак, вал.
Звераваты: след, позірк.
Серабрысты: медаль, снег.

54. Насупраць дзеясловаў, якія абазначаюць гукі жывёл і птушак, запішыце адпаведныя назвы.

Узор. Брахаць — сабака.

Выць — ... , чырыкаць — ... , гагатаць — ... , каркаць — ... , стракатаць — ... , квахтаць — ... , мяўкаць — ... , кукарэкаць — ... .

55. Пазначце, якой часцінай мовы з'яўляюцца выдзеленыя словы.

1) Кпіла пляма *з мыла*: «Ты мяне не *змыла*».
2) Белае *пакрывала* снегу *пакрывала* палі.
3) У сетку трапяць *акуні* — ты ў раку іх *акуні*, а затрапечуцца *ліні* — тады вады на іх *ліні*.
4) Я *кашу* траву, а сястрычка варыць *кашу* на снеданне.
5) *Горкі* фініш у Рыгоркі: нос разбіў, як ехаў з *горкі*.

56. Запішыце, раскрыўшы дужкі.

Падарыў (ты), сустракалі (мы), гуляў з (яна), запрасіў (вы), расказаў пра (я), зайшоў да (ён), сябруе са (я), паказаў на (яны), адпачывалі з (мы), пачаставаў (яна), спыніўся каля (ён).

57. Разгадайце і назавіце слова, у якім:

1) тая ж прыстаўка, што і ў слове *закрычала*,
той жа корань, што і ў слове *навар*,
той жа суфікс, што і ў слове *рыбка*,
той жа канчатак, што і ў слове *бярозка*;
2) тая ж прыстаўка, што і ў слове *паднесці*,
той жа корань, што і ў слове *нарэз*,
той жа суфікс, што і ў слове *мышка*,
той жа канчатак, што і ў слове *чараўніца*;
3) тая ж прыстаўка, што і ў слове *наехала*,
той жа корань, што і ў слове *ўсмешка*,
той жа суфікс, што і ў слове *зубкі*,
той жа канчатак, што і ў слове *трава*.

58. Размяркуйце прыведзеныя словы па ўказаных схемах.

Корань, канчатак	
Прыстаўка, корань, канчатак	
Корань, суфікс, канчатак	
Корань, корань, канчатак	
Прыстаўка, корань, суфікс, канчатак	

Пералесак, бабраня, пешаход, заморскі, дарога, лебедзь, узгорак, дрэва, каласы, прадзед, самавар, насавы, паднос, адвар, узгор'е, журналіст, насарог, ліпка, пыласос, насмешка.

59. Вызначыце колькасць словазлучэнняў у вершаваных радках Сяргея Грахоўскага.

Ударылі кроплі па даху.
Вадой захлынулася гаць.
А чайкі ўзлятаюць з размаху
І ў бляску маланак ляцяць.

60. Якія прыклады не з'яўляюцца словазлучэннямі:

1) расцвітае луг;
2) пад светлым небам;
3) буран наляцеў;
4) звонкі хор;
5) на дрэвах цямнела;
6) надыходзіў вечар?

61. Запішыце, якія назвы жывёл могуць уваходзіць у склад словазлучэнняў.

Працавіты як ... .

Гудзе як ... .

Слізкі як ... .

Галодны як ... .

Надакучлівы як ... .

Выкручваецца як ... .

Спрытны як ... .

Балбатлівы як ... .

Баязлівы як ... .

Нямы як ... .

Надзьмуты як ... .

62. Прапанаваныя словазлучэнні запішыце адным словам.

Сена касіць — ... , лес рубіць —... , лёд калоць — ... , сок выціскаць — ... , зямлю капаць — ... , снег падае — ... , рукі мыць — ... .

63. Запішыце лічбай колькі словазлучэнняў можна выдзеліць у сказах.

1) Першыя зоркі таямніча замігацелі ў небе.

2) Па дарожных каляінах бягуць звонкія ручайкі.

3) Стракатыя дзятлы заўзята барабаняць па дрэвах.

4) На беразе рэчкі расла адзінокая бяроза.

5) Крынічка поіць лясных жыхароў чыстай вадой.

64. Колькі слоў у сказах?

1) Учужойстаронцынетаксвеціцьсонца.

2) Жвавывожыкжывакукупашыўкажух.

3) Спеегрэчкапрыбарыіловіцьводарбаравы.

4) Успыхнуламаланкаібелымсвятломазарылана ваколле.

65. Адзначце, колькі памылак сустракаецца ў сказах.

1) Дяніс зауважыў надароге маленькае бесдапаможнае каценя.

2) Панебе бязконца плылі цяшкія тёмныя хмары.

3) Нагалінках берозы сядзять, як пушыстые камякі, верабы.

4) Снех рыпіць і асідае пат цяшкімі крокамі.

5) У піліпа было ня больш за сем капеяк.

66. Суаднясіце сказы са схемамі.

А) У невялікай вёсцы стаяла хатка.

Б) У хатцы жыла добрая і клапатлівая бабуля.

В) Бабуля мела вялікага, прыгожага і разумнага ката.

Г) Яна карміла яго смятанай і каўбасой.

Д) Кот любіў бабулю, суцяшаў яе.

1) У *якой? дзе?* ________ ________.

2) ________ ________ *каго?*, ________ *каго?*

3) *Дзе?* ________ *якая?* і *якая?* ________.

4) ________ ________ *каго? чым?* і *чым?*

5) ________ ________ *якога?, якога?* і *якога? каго?*

А — ___ , Б — ___ , В — ___ , Г — ___ , Д — ___ .

67. Складзіце па пытаннях сказы з аднароднымі членамі. Запішыце іх.

1) Якія гарады Беларусі з'яўляюцца абласнымі цэнтрамі?

2) Якія птушкі прылятаюць да нас з выраю?

3) Якія кветкі можна вырошчваць на клумбах?

4) Якую агародніну вырошчваюць на калгасных палях?

68. Выправіце памылкі. Пастаўце знакі прыпынку паміж аднароднымі членамі сказа.

У грыбы

Алесь і пятрусь надумаліся пайсці у грыбы. Яшчэ звечара яны падрыхтавалі кошыкі нажы і адзене.

Было яшчэ цямнавата. Хлопцы увайшлі у лес. Птушкі шчабеталі заліваліся на ўсе лады.

Прыйшлі яны у сасновы бор. Першы падасінавік знайшоу алесь. Потым знаходіліся нават цэлыя семейкі баравікоу падасінавікау сыраежак.

Яшчэ сонцэ не паспела падняцца над лесам а у хлопцаў былі ўжо поуныя кошкі грыбоў. *(Паводле Я. Коласа)*

69. Са слоў складзіце прыказкі.

1) каб, пад, прыглядацца, ногі, не, трэба, спатыкацца.

2) у, заўсёды, сяброў, добрага, добрых, чалавека, многа.

3) калі, усюды, паспееш, рана, устанеш, дык.

4) на, сяк-так, на, яду, а, работу, мастак.

5) хлеб, калі, то, у, возе, у, няма, дарозе, бяды.

6) людзі, добра, паважаць, будзеш, працаваць, будуць.

70. Здагадайцеся, якія словы замянілі ў прыказках. Запішыце правільны варыянт.

1) Птушка рада зіме, а дзіця — маці.

2) Жыццё пражыць — не вуліцу перайсці.

3) Любіш катацца — любі і веласіпед вазіць.

4) Не трэба салавейку зялёная клетка, а трэба салавейку залатая ветка.

5) Адзін раз зманіш — трэці не паверадь.

6) Да чаго не дойдзеш, тое ў краме знойдзеш.

71. Закончыце прыказкі.

1) Рана загоіцца, ...

2) Чалавек без сябра, ...

3) Не хвалі сам сябе, ...

4) З кім павядзешся, ...

5) Не ўсё ж на бацькавай шыі сядзець, ...

6) Самая балючая рана ... .

7) Які майстар, ...

8) На языку — хоць куды, ...

72. Дапішыце прыказкі. Заключнае слова павінна рыфмавацца з адным са слоў у першай частцы прыказкі.

1) Той не можа быць другам, хто ў бядзе абыдзе ... .

2) Садок пасадзіў — добрую справу ... .

3) Родная зямелька як зморанаму ... .

4) Няма лепшай хаткі, як у роднай ... .

5) Не зведаўшы броду, не сунься ў ... .

6) Гусі ляцяць высока — зіма яшчэ ... .

73. Устаўце ў прыказкі патрэбныя словы, якія з'яўляюцца назвамі жывёл.

1) ... ногі кормяць.

2) ... маленькая, ды горы варочае.

3) Адна ... мёду не наносіць.

4) ... байкамі не кормяць.

5) І ... б запела, калі б голас мела.

6) І ... на сваім сметніку гаспадар.

7) Увосень і ... багаты.

8) Як ... накорміш, так і малака надоіш.

9) Слова не ...: выпусціш — не зловіш.

10) Без роднай мамачкі заклююць і ... .

74. Устаўце ў прыказкі патрэбныя словы, якія з'яўляюцца назвамі беларускіх народных свят.

1) Прыйшоў ... , нарабіў гнілля.
2) Прыйшоў ... — лета шасць.
3) Прыйшлі ... — бліны ды аладкі.
4) ... пакрыў зямлю лістком, ваду лядком.

Словы для даведак: Калядкі, Ілля, Пакроў, Спас.

Адказы

51. 1) Бар'ер, пад'езд, пад'ём. 2) Калье, вальер, мальберт. 3) Карэнне, світанне, жыццё. 4) Сад, град, казка. 5) Наталля, Прыпяць, Мазыр. 6) Сняжок, дзянёк, звяры. 7) Медаль, легенда, балерына. 8) Лаўка, здароўе, барадаўка. 9) У хаце, на страсе, у лесе.

52. Палатно — палатняны, фарфор — фарфоравы, гліна — гліняны, шоўк — шаўковы, цэгла — цагляны, дрэва — драўляны, салома — саламяны.

53. Пясочны гадзіннік. Тэлевізарны завод. Чытальная зала. Лясны край. Зямельны ўчастак. Звераваты позірк. Серабрысты снег.

54. Выць — воўк, чырыкаць — верабей, гагатаць — гусь, каркаць — варона, стракатаць — сарока, квахтаць — курыца, мяўкаць — кот, кукарэкаць — певень.

55. 1) Назоўнік, дзеяслоў. 2) Назоўнік, дзеяслоў. 3) Назоўнік, дзеяслоў, назоўнік, дзеяслоў. 4) Дзеяслоў, назоўнік. 5) Прыметнік, назоўнік.

56. Падарыў табе, сустракалі нас, гуляў з ёю, запрасіў вас, расказаў пра мяне, зайшоў да яго, сябруе са мною, паказаў на іх, адпачывалі з намі, пачаставаў яе, спыніўся каля яго.

57. 1) Заварка. 2) Падрэзка. 3) Насмешка.

58.

Корань, канчатак	Дарога, дрэва, каласы, лебедзь
Прыстаўка, корань, канчатак	Прадзед, паднос, адвар, узгор'е
Корань, суфікс, канчатак	Бабраня, насавы, ліпка, журналіст
Корань, корань, канчатак	Пешаход, самавар, пыласос, насарог
Прыстаўка, корань, суфікс, канчатак	Peралесак, заморскі, узгорак, насмешка

59. 5.

60. 1) Расцвітае луг. 3) Буран наляцеў. 6) Надыходзіў вечар.

61. Мураш. Пчала. Уюн. Воўк. Муха. Вуж. Вавёрка. Сарока. Заяц. Рыба. Індык.

62. Сенакос, лесаруб, ледакол, сокавыціскалка, землякоп, снегапад, рукамыйнік.

63. 1) 3. 2) 3. 3) 3. 4) 3. 5) 4.

64. 1) 8. 2) 6. 3) 8. 4) 7.

65. 1) 6. 2) 4. 3) 5. 4) 4. 5) 3.

66. А — 1, Б — 3, В — 5, Г — 4, Д — 2.

67. 1) Абласнымі цэнтрамі Беларусі з'яўляюцца Гомель, Віцебск, Мінск, Гродна, Магілёў, Брэст. 2) З выраю да нас прылятаюць буслы, ластаўкі, шпакі. 3) На клумбах можна вырошчваць астры, півоні, ружы. 4) На калгасных палях вырошчваюць моркву, бульбу, капусту.

68. У грыбы

Алесь і Пятрусь надумаліся пайсці ў грыбы. Яшчэ звечара яны падрыхтавалі кошыкі, нажы і адзенне.

Было яшчэ цемнавата. Хлопцы ўвайшлі ў лес. Птушкі шчабяталі, заліваліся на ўсе лады.

Прыйшлі яны ў сасновы бор. Першы падасінавік знайшоў Алесь. Потым знаходзіліся нават цэлыя сямейкі баравікоў, падасінавікаў, сыраежак.

Яшчэ сонца не паспела падняцца над лесам, а ў хлопцаў былі ўжо поўныя кошыкі грыбоў. *(Паводле Я. Коласа)*

69. 1) Каб не спатыкацца, трэба пад ногі прыглядацца.
2) У добрага чалавека заўсёды многа добрых сяброў.
3) Калі рана ўстанеш, дык усюды паспееш.
4) На яду мастак, а на работу сяк-так.
5) Калі хлеб у возе, то няма бяды ў дарозе.
6) Будзеш добра працаваць, будуць людзі паважаць.

70. 1) Птушка рада вясне, а дзіця — маці.
2) Жыццё пражыць — не поле перайсці.
3) Любіш катацца — любі і саначкі вазіць.
4) Не трэба салавейку залатая клетка, а трэба салавейку зялёная ветка.
5) Адзін раз зманіш — другі не павераць.
6) Да чаго не дойдзеш, тое ў кніжцы знойдзеш.

71. 1) Рана загоіцца, а злое слова ніколі.
2) Чалавек без сябра, што птушка без крылаў.
3) Не хвалі сам сябе, хай другія пахваляць.
4) З кім павядзешся, ад таго набярэшся.
5) Не ўсё ж на бацькавай шыі сядзець, пара і свой розум мець.
6) Самая балючая рана ад свайго дзіцяці.
7) Які майстар, такая і работа.
8) На языку — хоць куды, а на справе — нікуды.

72. 1) Той не можа быць другам, хто ў бядзе абыдзе кругам.
2) Садок пасадзіў — добрую справу зрабіў.
3) Родная зямелька як зморанаму пасцелька.
4) Няма лепшай хаткі, як у роднай маткі.
5) Не зведаўшы броду, не сунься ў воду.
6) Гусі ляцяць высока — зіма яшчэ далёка.

73. 1) Ваўка ногі кормяць.
2) Мурашка маленькая, ды горы варочае.
3) Адна пчала мёду не наносіць.
4) Салаўя байкамі не кормяць.
5) І варона б запела, калі б голас мела.
6) І певень на сваім сметніку гаспадар.
7) Увосень і верабей багаты.
8) Як карову накорміш, так і малака надоіш.
9) Слова не верабей: выпусціш — не зловіш.
10) Без роднай мамачкі заклююць і галачкі.

74. 1) Прыйшоў Ілля, нарабіў гнілля.
2) Прыйшоў Спас — лета шасць.
3) Прыйшлі Калядкі — бліны ды аладкі .
4) Пакроў пакрыў зямлю лістком, ваду лядком.

Працяг будзе.